

A matriarchátustól a „Girl Power”-ig, avagy a nők társadalmi és a családban elfoglalt helyzetének alakulása V. rész: Mi lett veled, feminizmus?

A nők történelmében való kalandozásunk befejező részéhez érkezünk, melyben tisztázzuk a feminizmus irányzatait, és bemutatjuk a nőmozgalmak harmadik hullámát.

A feminizmus irányzatai

A feminista mozgalmak történetének első, a századfordulón zajló szakaszát szokták a liberális feminizmusként aposztrofálni. Bozóki András politológus (jelenleg a nemzeti kulturális örökség minisztere) definíciója szerint a liberális feminizmus a törvény előtti egyenlőség maradéktalan megvalósításáért, a női egyenjogúságért harcolt, s legfőbb eredménye a választójog nőkre való kiterjesztése volt. Ezt relatíve könnyebb és gyorsabb volt elérni azokban az országokban, ahol a politikai demokrácia fejlett volt, bár ennek a megállapításnak ellentmondani látszik Svájc, ahol szövetségi szinten 1971-ben kaptak a nők választójogot. A választójog kivívása után a liberális feminista mozgalmak aktivitása jelentősen lecsökkent, a hatvanas években a radikális feminizmus váltotta fel. A szocialista feminizmus a kettő közötti átmenetként jelent meg.

A szocialista feminizmus a kizsákmányolás problematikájából indult ki, s azt hirdette, hogy ha megszűnnek az osztályviszonyok, akkor megszűnik a nők elnyomása is, azaz létrejön a nemek közötti egyenlőség. Ez az irányzat többek között azért is volt kénytelen átadni a helyét a radikális feminizmusnak, mert a gazdasági egyenlőtlenség csak egy szegmense a nemek közötti egyenlőtlenségnek. A gazdasági egyenlőség ideális megvalósulása pedig nem vonta volna automatikusan maga után a teljes egyenlőséget, hiszen a modern társadalmak

berendezkedése alapvetően patriarchális. A radikális feminizmus képviselői szerint a nemek közötti egyenlőség megteremtése már nem elég, ahogy Bozóki írja: „*társadalmi felszabadításukra van szükség*”. A radikálisok szerint a nemek közötti biológiai különbségek társadalmi különbségekké alakulnak, és ez csak megerősíti és fenntartja a férfiuralmat.

A radikális feministák a hetvenes években két részre szakadtak abban a tekintetben, hogy a férfiakat úgymond szövetségesnek vagy ellenfélnek tekintik a szerepek átértékelésének folyamatában. Az egyik irányzat azt vallotta, hogy a nők a férfakkal mindenben azonos szerepet tudnak vállalni, és ezért a nemek közötti szerepkülönbséget a minimálisra lehet csökkenteni. Ebben az új szerepdefinícióban a férfiaknak aktív szerepet kell biztosítani, így kívánták elérni az osztársadalmi konszenzust. A radikálisabb irány viszont azt hangoztatta, hogy a nőknek nem lehet célja a férfakkal folytatott versengés, hanem a női létforma másságának és egyenlőségének elfogadásáért kell harcolni. Az olyan hírhedt radikális feministák, mint Cathrine MacKinnon vagy a nemrég elhunyt Andrea Dworkin tollából nem ritkán születtek igen meglepő, a józan ész számára már-már felfoghatatlannak tűnő állítások. A heteroszexualitást erőszaknak tartották, s úgy vélték, hogy a nők csak azért élvezik a szexet, mert arra szocializálták őket, és igazából a szex a dominancia-viszonyok egyik manifesztációja. (És amikor a nő van felül...?) Az anyaságot igen gyakran állították

IV. KER., ÁRPÁD ÚT

párhuzamba a rabszolgaság intézményével. (Gyerekevelés = szenvedés?) Célul tűzték ki a nőtársadalom létrehozását. (Szerény személyem egy harmincöt éves lányosztályban töltötte gimnáziumi éveit... Semmilyen körülmények között nem támogatnám egy nőtársadalom létrehozását.)

A nyolcvanas évektől a feminizmus tért hódított az anarchista (anarcha-feminizmus), a zöld (öko-feminizmus) és a békemozgalmakban is. Ugyanebben az időben kezdett kibontakozni – elsősorban Franciaországban – a posztmodern feminizmus, mely a patriarchális beszédmód leleplezését tűzte ki célul.

A feminizmus harmadik hulláma

A feminizmus harmadik hullámát fiatal nők (tizenévesektől harmincasokig) újfajta mozgalmaként definiálják. A feminizmus második hullámának követőiként vagy inkább folytatóiként tekintenek magukra. Ezeknek a nőknek a speciális helyzetét az okozza, hogy születésüktől kezdve egy olyan társadalmi közegben éltek, ahol a feminizmus létezett, ám időközben új problémák merültek fel. A gyereknevelés, a munkavállalás, a párkapcsolati problémák olyan konfliktusok forrásai lehetnek, melynek megoldására a nők nincsenek felkészülve. A harmadik hullám az előző generációk által eredményeknek köszönhetően nagyfokú szabadsággal rendelkezik, és ezt arra kívánják használni, hogy minél több területen adjanak hangot gondolataiknak és véleményüknek. Mások szerint a feminizmus második és harmadik hulláma között jelentős szakadék tátong, és nem lehet az egyiket a másik folytatásaként értelmezni.

A kilencvenes évek: Girl Power és Bridget Jones

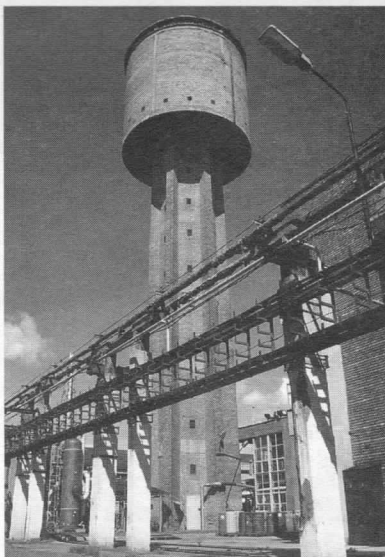
A kilencvenes évek közepén lányok millióit hozta lázba a brit Spice Girls nevű öttagú formáció. Az öt lány egy-egy tulajdonságot testesített meg, mintha az együttes maga alkotta volna a tökéletes nőt: a sportos, máskor sikkes, néha kislányosan tündéri, néha vad amazont, akiben természetesen benne van egy nagy adag nőiesség és erotika. Dalszövegeiket a női öntudat szavakba öntéseként is értelmezhetjük. Az együttes tagjai a kilencvenes évek ideális nőjét testesítették meg: a magabiztos, sikeres, független (mind anyagiakban, mind érzelmeiben), öntudatos, csinos nőt. Kétségtelenül nagy hatással voltak a fiatal lányokra, meghirdették az ún. Girl Power-t, amivel azt sugallták, hogy a nőkben, a nőiességben jókora erő lakozik, amit nem szabad elnyomni, hanem igenis élni kell vele. A szolid, visszafogott, szende nő helyett a vagány és merész tulajdonságokat hirdették. Emlékezetesetként maradt fenn, mikor az egyik tag egy

fogadáson a tévékamerák előtt beacsipített Károly herceg fenekébe. A jelenet egyértelműen a nők férfiakkal való teljes egyenjogúságának vallásaként, hirdetéseként értelmezhető.

Szintén angolszász találmány Bridget Jones és a nyomában felbukkanó szingli-kultusz, a maga pejoratív felhangjával. Sokat vitatott kérdés, hogy kik is azok a szinglik, melyek a szingliség jellemzői. Kizárólag nőkre alkalmazható fogalom vagy férfiakra is, tudatosan választott életforma vagy átmeneti állapot? Véleményem szerint egyáltalán nem véletlen, hogy az előbb említett jelenségek angolszász országokban jelentek meg, s indultak világhódító útjukra. A demokratikus, illetve feminista hagyományok ugyanis fogékony táptalajt jelentettek és biztosítottak ezeknek a jelenségeknek.

A nyugati országokban tapasztalható demográfiai változások, az első házasságkötési és első gyermekvállalási életkor jelentős kitolódása, az élettársi kapcsolatok terjedése, az egyre növekvő arányú házasságon kívüli születés (ma hazánkban 34%) jelzi, hogy az ezredforduló (posztmodern?) kora, a modernizáció és a nyomában fellépő individualizmus olyan átalakulási folyamatokat generáltak, melyek jelentősen átstrukturálják a társadalom alapvető egységét: a családot, a párkapcsolatokat és az egyéni értékrendet, gondolkodást is. Mindezek következménye a jövő zenéje.

Gregor Anikó

X. KER., ILLATOS ÚT

A NŐK TÖRTÉNELMÉBEN VALÓ FÉLÉVES IDŐUTAZÁSUNK VÉGET ÉRT. KÖSZÖNÖM AZ EGÉSZ FÉLÉVES KITARTÓ FIGYELMET, A KRITIKAI MEGJEGYZÉSEKET! ITT SZERETNÉK KÜLÖN KÖSZÖNETET MONDANI A TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KAR KÖNYVTÁRÁNAK, HISZEN A CIKKEK ELKÉSZÜLÉSÉBEN ELVÜLHETETLEN ÉRDEMET SZEREZTEK A SZAKIRODALOM BIZTOSÍTÁSA RÉVÉNI!